

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา (แบบเข้ม) ในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร

2.1.1 คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร

2.1.2 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

2.1.3 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ

2.1.4 คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ

2.1.5 คุณลักษณะมนุษยสัมพันธ์

2.2 การจัดการอิสลามศึกษาในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ

2.2.1 ความเป็นมาของการเรียนการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถม

2.2.2 ความเป็นมาโครงการการเรียนการสอนอิสลามในโรงเรียนของรัฐ (แบบเข้ม)

2.2.2.1 หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2551

2.3 การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร

นักวิชาการในกลุ่มนี้มีแนวคิดเชื่อกันว่า ลักษณะของผู้นำเป็นพันธุกรรมที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มิได้เกิดจากการฝึกฝน การเป็นผู้นำขึ้นกับลักษณะส่วนบุคคลซึ่งอาจจะมาจากพันธุกรรมหรือสิ่งแวดล้อมก็ได้ นักวิชาการกลุ่มนี้จึงพยายามศึกษาและค้นหาคุณลักษณะพิเศษของผู้นำ เช่น ความสูง สติปัญญา ความสามารถ บุคลิกภาพ ฯลฯ เพราะเชื่อว่าผู้นำมีคุณลักษณะพิเศษบางอย่างที่แตกต่างจากผู้ตาม และคุณสมบัติดังกล่าวติดตัวมาตั้งแต่เกิด ในปี ค.ศ. 1948-1970 สโตกคิล (Stogdill) ได้รวบรวมผลงานวิจัยคุณลักษณะผู้นำด้านต่างๆ ได้ดังนี้ (สนาน ลิมป์เสวตกุล, 2548:40)

1. คุณลักษณะทางกาย (Physical Characteristic) ได้แก่ อายุ ลักษณะท่าทาง ส่วนสูง น้ำหนัก สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของผู้นำในตนเองและสามารถสร้างความยำเกรงให้กับสมาชิกภายในกลุ่มได้

2. ภูมิหลังทางสังคม (Social Background) การศึกษาเป็นจำนวนมากได้ตรวจสอบภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม ของผู้นำได้เป็นปัจจัยดังต่อไปนี้ เช่น การศึกษา สถานภาพทางสังคม การเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า

2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง คือ ข้อดีหรือข้อที่มีประโยชน์ในการได้มาซึ่งสถานภาพความเป็นผู้นำ

2.2 บุคคลจากชั้นเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า สามารถเข้าสู่ตำแหน่งในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น

2.3 ผู้นำต่างๆ มีแนวโน้มจะมาจากผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น

3. สติปัญญาความรู้ความสามารถ (Intelligence) การศึกษาเป็นจำนวนมากได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา ความรู้ความสามารถ กับสถานภาพความเป็นผู้นำแสดงให้เห็นว่าผู้นำมักมีลักษณะต่อไปนี้คือ พุดเก่ง ตัดสินใจดี ความรู้ดี

4. บุคลิกภาพ (Personality) จากการศึกษาค้นคว้าได้มีการพิจารณาปัจจัยด้านบุคลิกภาพ ดังนี้คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความระมัดระวังสูง

5. คุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน (Task-related Characteristics) ผู้นำตามคุณลักษณะแบบนี้ จะมีความต้องการความสำเร็จ ความรับผิดชอบสูง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6. คุณลักษณะทางสังคม (Social - related Characteristics) ผู้นำตามลักษณะแบบนี้เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้นเป็นผู้ที่ชอบติดต่อพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น และให้ความร่วมมือกับบุคคลต่างๆ ดี ซึ่งผู้นำคนใดก็ตามที่มีคุณลักษณะดังกล่าว มักจะมีส่วนร่วมทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มอย่างเหนียวแน่น

ภารตี อนันต์นาวิ (2551: 84) การศึกษาเกี่ยวกับผู้นำในระยะแรกจะศึกษาค้นหาคุณลักษณะพิเศษของผู้นำที่แตกต่างจากผู้ตาม มีนักวิชาการผลิตผลงานการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำเป็นจำนวนมาก สโตกดิลล์ (Stogdill , 1984) ได้ทำการสำรวจงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำจำนวน 287 ชิ้น ที่ทำขึ้นระหว่างปี 1940-1970 เพื่อรวบรวมคุณลักษณะของผู้นำที่มักค้นพบในงานวิจัยเหล่านั้น ผลการสำรวจของเขาได้พบว่า ผู้นำมักมีคุณลักษณะดีกว่าหรือมากกว่าผู้ตามในด้านต่างๆ ดังนี้

1. สติปัญญา
2. การมีส่วนร่วม
3. การฟังพาได้
4. สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ
5. กิจกรรม
6. การเข้าสังคม
7. ความมั่นใจในตนเอง
8. ความทะเยอทะยาน
9. การคิดริเริ่ม
10. การตัดสินใจ
11. การปรับตัว
12. ความเสมอต้นเสมอปลาย
13. ความรู้เกี่ยวกับงาน
14. ความร่วมมือ
15. ทักษะในการพูด
16. ความรับผิดชอบ

ดอนเนลลีและคณะ (อ้างใน สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ. 2542: 76) ได้จำแนกคุณลักษณะดังกล่าวออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. **คุณลักษณะด้านกายภาพ (Physical Trait)** เชื่อว่าคุณลักษณะด้านกายภาพ เช่น รูปร่าง ส่วนสูง น้ำหนัก ความแข็งแรงของผู้นำจะมีอิทธิพลต่อผู้ตาม

2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ (Personality Trait) ลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว การมีลักษณะเด่น เป็นคนเปิดเผยไม่เก็บตัว มีความเห็นอกเห็นใจ มีความทะเยอทะยาน มีความคิดริเริ่ม คุณลักษณะดังกล่าวมักจะพบในผู้นำมากกว่าคนปกติ

3. คุณลักษณะด้านเชาว์ปัญญา (Intelligence Trait) ลักษณะทางสติปัญญา มีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำ ความเฉลียวฉลาดหรือเชาว์ปัญญาของผู้นำมีผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ผู้นำที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูงกว่าคนอื่นจะเป็นผู้ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ

สตอกดิลล์ (Stogdill) ได้ทำการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 1948-1970 ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำ จำนวน 163 เรื่อง พบลักษณะของผู้นำ ดังนี้ (Stogdill ,1974 : 72-91, สมยศ นาวิการ , 2546 : 162-166 อ้างใน ธวัศ บุญยมณี, 2550 : 43-45)

1. คุณลักษณะทางร่างกาย (Physical Characteristics) การศึกษาระหว่างความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำที่ดีและคุณลักษณะทางร่างกาย เช่น อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง และรูปร่าง จะให้ผลลัพธ์ที่ขัดแย้งกัน การมีส่วนสูงและน้ำหนักที่มากกว่าไม่ได้เป็นเงื่อนไขของผู้ที่เป็นผู้นำที่ดีเสมอไป แต่กระนั้นองค์การจำนวนมากเชื่อว่าบุคคลที่มีรูปร่างใหญ่จะได้รับความเชื่อฟังจากผู้ตาม แนวคิดนี้อยู่บนพื้นฐานของอำนาจการบังคับหรือความกลัว ในทางกลับกัน ทูแมน คานธี นโปเลียน และสตาลิน ต่างก็เป็นตัวอย่างของผู้นำที่มีรูปร่างเล็ก

2. ภูมิหลังทางสังคม (Social Background) ภูมิหลังทางสังคมของผู้นำที่ถูกนำมาศึกษา เช่นการศึกษา สถานภาพทางสังคม การเลื่อนชั้นทางสังคม โดยการศึกษาสรุปพบว่า 1) สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจที่สูงจะเป็นข้อได้เปรียบต่อการเป็นผู้นำ 2) บุคคลที่มาจกสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจที่ต่ำสามารถก้าวไปสู่ตำแหน่งระดับสูงมากกว่าในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1924 และ 3) ในช่วงปี ค.ศ. 1938-1970 ผู้นำมีการศึกษาดีกว่าในอดีต

3. สติปัญญาและความสามารถ (Intelligence and Ability) ตัวแปรต่าง ๆ ที่ถูกนำมาศึกษาเช่น สติปัญญา ความเด็ดขาด ความรู้และความแคล่วคล่องในการใช้คำพูด งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า ผู้นำที่มีสติปัญญา มีความเด็ดขาด มีความรู้และความแคล่วคล่องในการใช้คำพูดมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้นำ แม้ว่าจะพบความสัมพันธ์ค่อนข้างสม่ำเสมอ แต่ยังไม่สามารถสรุปอย่างเด็ดขาดต้องพิจารณาตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย

4. บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพของผู้นำเหล่านี้ ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว การมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น การมีความสมดุลในอารมณ์และความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความมีอิสระและเป็นตัวของตัวเอง ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์และมีจริยธรรม ความตื่นตัวและความกระตือรือร้น อย่างไรก็ตามบุคลิกภาพเหล่านี้อาจจะไม่สอดคล้องกันในหมู่ผู้นำทุกกลุ่มและทุกองค์การ

5. คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน (Task Related Characteristics) คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้นำ ได้แก่ ความต้องการความสำเร็จ บรรณาณาที่จะรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รับผิดชอบในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ และการมุ่งมั่น

6. คุณลักษณะทางสังคม (Social Characteristics) คุณลักษณะทางสังคมของผู้นำที่เป็นรากฐานสำคัญต่อความสำเร็จในการเป็นผู้นำ คือ ความสามารถในการประสานความร่วมมือ ความสามารถในการบริหารจัดการ ความสามารถที่จะร่วมมือกับคนอื่น ความนิยมแพร่หลายและมีเกียรติ การชอบสังคมและมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การมีส่วนร่วมกับสังคม รู้จักกาลเทศะและมีทักษะด้านการทูต

2.1.1 คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2544 : 3-6) กล่าวว่า การบริหาร เป็นคำที่ใช้ในความหมายของการบริหารอย่างกว้างๆ และใช้ทั่วไป แต่ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ความหมายอย่างเดียวกัน แต่ใช้ในสถานการณ์ต่างกัน คำนั้นคือคำว่า การจัดการซึ่งบางครั้งเราใช้แทนกันได้ การบริหาร นิยมใช้ในการบริหารกิจการสาธารณะหรือการบริหารราชการ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับบริหารหน่วยราชการ เราเรียกว่าผู้บริหารส่วนการจัดการ นิยมใช้ในการบริหารธุรกิจ ผู้บริหารตำแหน่งระดับบริหารหน่วยงานธุรกิจ เรียกว่า ผู้จัดการ การบริหารมักจะเน้นในเรื่องการบริหารหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารเป็นได้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ เพราะว่าการตั้งวัตถุประสงค์ให้ถูกต้องตรงกันในหมู่คนหลายคน การเลือกและการกำหนดหน้าที่ให้บุคคลหลายคนทำงาน เพื่อให้งานประสานกันและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การเลือกวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาใช้ในการทำงานดังกล่าวนี้เป็นเป็นเทคนิคของการบริหารซึ่งจะจัดว่าเป็นศาสตร์หรือศิลป์ก็ได้

ศิริวรรณ ศรีพหล และคณะ (2525 : 367) กล่าวว่าเน้นถึงพื้นฐานความรู้ของผู้บริหารโรงเรียนว่าต้องมีความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ด้วย

1. มีความเข้าใจ เจตคติ และทักษะที่เหมาะสม อันเกิดจากการได้รับการศึกษาทั่วไปอย่างพอเพียงการศึกษาทั่วไปที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจ เจตคติและทักษะดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้

เกี่ยวกับมนุษย์ ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และจริยธรรม
ความสามารถในการคิดคำนวณ มีทักษะในการพูดและการเขียน มีรสนิยมทางศิลปะ ดนตรี และ
วรรณกรรม เป็นต้น

2. มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในสังคม
3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนเป็นอย่างดี

สมบูรณ์ พรธณภพ (2521 : 249) กล่าวว่าคุณสมบัติทางวิชาชีพนี้หมายถึง คุณสมบัติทาง
วิชาการและความรอบรู้ในวิชาชีพที่จำเป็นต่อการบริหารโรงเรียน แบ่งออกเป็น

1. ความรู้ทางวิชาการ ได้แก่
  - 1.1 การศึกษาวิชาการทั่วไป
  - 1.2 การศึกษาทางด้านวิชาชีพ
  - 1.3 การศึกษาให้เกิดความรอบรู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาที่ตนสนใจ

2. ประสบการณ์และระดับความรู้ หมายถึง การพิจารณาถึงเกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้วัดระดับ
ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานของบุคคล ที่จะมาทำหน้าที่ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน

รุ่งทิวา จักรกร (2526 : 150 อ้างถึงใน จิต แก้วทิพย์, 2534) ให้ความเห็นว่าผู้บริหารควรมี
ความรู้ความสามารถถึงความรู้ด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความรู้ด้านวิชาการทั่วไป (General Education)
2. ความรู้ทางด้านวิชาชีพ (Professional Education)
3. ประสบการณ์และระดับความรู้ มีความสำคัญมากในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน การผ่านงาน
มา ย่อมจะมีความรอบรู้มากกว่าคนที่ไม่เคยผ่านงานนั้นๆมาก่อน

จากความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลต่างๆ ดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นได้ว่าคุณลักษณะด้านความรู้
ความสามารถทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วยพฤติกรรม มีความรู้ทั่วไปดีและ
สามารถแนะนำคนอื่นได้และกระตุ้นให้บุคลากรกระตือรือร้นในการทำงาน ทั้งนี้ยังสามารถกำหนด

ลักษณะงาน มอบหมายงานให้บุคลากรได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะงานที่
ปฏิบัติ มีความเฉลียวฉลาด มีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร มีความสามารถในการครองคน
ครองตน ครองงาน รู้จักใช้จิตวิทยาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียน
ในสังคม และมีความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหา เพื่อให้การทำงานในโรงเรียนมี
ประสิทธิภาพในการทำงาน

2.1.2 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 190) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึง สภาพคุณงามความดีหรือหน้าที่อันพึงมีอยู่ในตัว

คุณธรรม (Morality/Virtue) และจริยธรรม (Ethics) เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตามที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒๓

“คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ ความหมาย คือ

๑. ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ

๒. การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบ ฯลฯ

“จริยธรรม” แปลว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งก็คือ กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์เอง ความเป็นผู้มีปรีชาญาณ (ปัญญาและเหตุผล) ทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักแยกแยะความถูก ผิด ควร ไม่ควร โดยจริยธรรมมีลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. การตัดสินทางจริยธรรม (Moral Judgment) บุคคลจะมีหลักการของตนเอง เพื่อตัดสินการกระทำของผู้อื่น

๒. หลักการของจริยธรรมและการตัดสินใจเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลก่อนที่จะปฏิบัติกรต่างๆ ลงไป

๓. หลักการทางจริยธรรมเป็นหลักการสากลที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ

๔. ทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมได้มาจากความคิดของบุคคลหรืออุดมคติของสังคมจนเกิดเป็นทัศนะในการดำรงชีวิตของตน และของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

กรมวิชาการ (2545) ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ด้านกาย วาจา ใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติและสังคมเกิดความสงบสุข อันได้แก่หลักธรรมในศาสนาต่างๆ

จากความหมายของคุณธรรมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความคิด ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละคน

อัลกุรอาน และอัลหะดีษ ได้กล่าวถึง คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. มีคุณธรรมและจริยธรรม อัลลอฮฺทรง ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

(وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (ال عمران : 134)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ให้อภัยในยามโกรธแค้น และผู้ที่ให้อภัยความผิดที่เกิดขึ้นจากผู้อื่น และอัลลอฮฺนั้น พระองค์ทรงรักใคร่บรรดาผู้ที่มีคุณธรรม” (อาลิอิมรอน : 134)

(وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٍ) (القلم : 4)

ความว่า “แท้จริงท่านนบีมุฮัมมัดนั้น มีจริยธรรมอันสูงส่ง” (อัล-กอลัม : 4)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้

(لقد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم والذين معه) (الممتحنة : 4)

ความว่า “แน่นอน ได้มีแบบอย่างอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว ใน (ตัว) อิบรอฮีมและบรรดา (มุอมีน) ผู้ที่อยู่ร่วมกับเขา ....”.

(อัลมุมตะหะนะฮฺ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 4)

(أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا) (رواه البخاري)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาที่มีศรัทธาสมบูรณ์ที่สุดนั้น คือ ผู้มีจริยธรรมที่ดีที่สุด ”
(รายงานโดยอัล-บุคอรี)

(عن أبي هريرة قال : قال رسول الله انما بعثت لأتمم صالح الأخلاق)

(أحمد 1987:8595)

ความว่า " จากท่านอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านเราะฮ์ลุล رضي الله عنه ทรงวางนะว่า แท้จริงแล้วฉันถูกบังเกิดขึ้นมา เพื่อให้สมบูรณ์ซึ่งกิริยามารยาท ที่ดีหรืองดงาม" (รายงานโดยอะหมัด)

จากคำกล่าว อัลกุรอาน และอัลหะดีษข้างต้น สรุปได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารนั้นถือได้ว่าเป็นภาวะจิตใจที่เกิดขึ้นจากข้างในจิตใจ ที่แสดงออกมาในสิ่งที่ดีงาม หรือที่เรียกว่าเป็นนิสัยของคนนั้นๆ และความรู้สึกภายในที่มีมาโดยดั้งเดิมของมนุษย์และทั้งนี้อยู่ที่การคัดเกลาของพ่อแม่ และการศึกษา เพื่อให้เป็นไปในทางที่ดี ในส่วนของอิสลามก็ได้ส่งเสริมให้มุสลิมมีคุณธรรม และจริยธรรมโดยเฉพาะ ท่านนบีฮัมมัด رضي الله عنه ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มุสลิมควรจะนำมา

ปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตประจำวัน และมุสลิมที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีนั้นจะทำให้ความศรัทธา ของเขาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกประการหนึ่งคือคุณธรรมนั้นเป็นคุณลักษณะ หรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้องซึ่งเป็นภาวะนามธรรมที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ ดังนั้น “คุณธรรมและจริยธรรม” จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ของปัจเจกบุคคล การมีคุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคล มีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากหลักการอิสลาม เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาธิปไตยมีความเสี่ยงต่อการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ถ้าสมาชิกในสังคมขาดคุณธรรม โดยจำแนกคุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคลในสังคมประชาธิปไตยออกเป็นสองส่วน คือ “การมีคุณสมบัติของมนุษย์ที่ดี

2.1.3 คุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพ

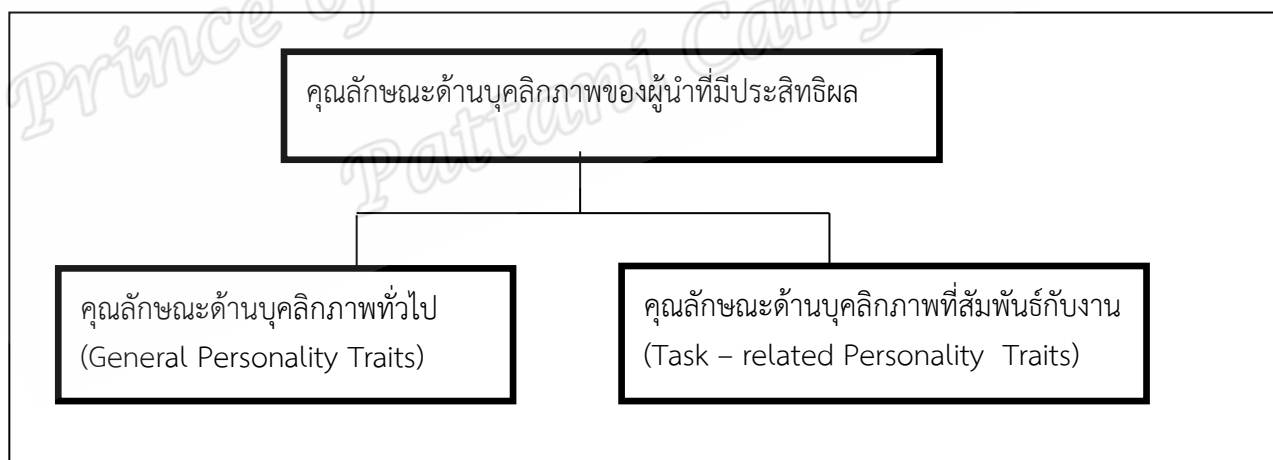
บุคลิกภาพของผู้นำ มีอิทธิพลต่อสภาพการนำอย่างมาก ผู้นำที่มีบุคลิกภาพที่ดีเป็นที่ต้องใจของผู้พบเห็นจะทำให้ผู้ตามและผู้คนรอบข้างต้องการร่วมงานด้วย ในขณะที่ผู้นำซึ่งมีบุคลิกภาพด้านลบก็อาจเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งบุคลิกภาพเป็นทั้งสิ่งที่แสดงออกให้เห็นได้ภายนอก และอยู่ภายในมิอาจเห็นได้หากผู้นำ มิได้แสดงพฤติกรรมออกมา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้นำ เพื่อความเข้าใจในความแตกต่างของคุณลักษณะผู้นำ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551: 42) ได้อธิบายว่า คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำที่มีประสิทธิผล มีลักษณะดังนี้

1. เป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ
2. เป็นผู้มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา
3. การจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม ติดต่อสื่อสาร และมีอิทธิพลเหนือผู้ใต้บังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ของการบริหารที่ดำรงตำแหน่งอยู่
4. ผู้นำมีส่วนทำให้เกิดวิสัยทัศน์ขององค์กรและพนักงาน รวมถึงผู้นำที่สามารถใช้อำนาจอิทธิพลต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. ผู้นำยังเป็นอิทธิพลต่อกลุ่มและสามารถให้ปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ผู้นำจะมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่โดดเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งจะช่วยให้เกิดประสิทธิผลของภาวะผู้นำตามรูปแบบของผู้นำที่สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพทั่วไป
2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบที่ 2. แสดงคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้นำที่มีประสิทธิผล ที่มา: รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551: 43

อัลกุรอาน และอัลหะดีษ ได้กล่าวถึง คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ดังนี้

1. ความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ใน อัล-กุรอานว่า

(وَ يُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ) (الحشر : 9)

ความว่า “และพวกเขา (ชาวอันซอร) เห็นแก่ผู้อื่นเหนือกว่าตัวเอง แม้พวกเขาจะมีความต้องการอยู่ก็ตาม” (อัลฮัซร : 9)

จากอัลกุรอานจะเห็นว่า อิสลามได้ให้ความสำคัญของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้แก่คนที่มีความต้องการเหนือกว่าตัวเอง

(وَلَنَبِّئَنكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبِّئُوْا أَخْبَارَكُمْ) (محمد : 31)

ความว่า “และเราจะต้องทดสอบพวกเจ้าอย่างแน่นอน จนกว่าเราจะรู้ว่าใครเป็น พวกที่เสียสละและอดทนจากพวกท่าน” (มุฮัมมัด : 31)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้

(وعن عائشة رضي الله عنها قالت : قال رسول الله ﷺ ان الله رفيق يحب الرفق في الامر كله)

(متفق عليه)

ความว่า “เล่าจากอาอิชะห์ ว่า ท่านรอซูลลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า แน่แท้ อัลลอฮ์ นั้นสุภาพ อ่อนโยน พระองค์รักความสุภาพอ่อนโยนในกิจการทั้งปวง” (รายงานโดยบุคอรีและมุสลิม)

จากอัลกุรอานจะเห็นว่า อิสลามส่งเสริมให้เรา มีความอดทนและเสียสละ และอัลลอฮ์จะทดสอบมนุษย์ด้วยความอดทนและความเสียสละ และจากอัลหะดีษจะเห็นว่าท่านรอซูลุลลอฮ์ ﷺ ให้เราสุภาพอ่อนโยนในทุกกิจการและอัลลอฮ์ทรงรักผู้ที่มีความสุภาพอ่อนโยน

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้

(وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ لا شح عبد الفيس : ان فيك خصلتين يجبهما الله : الحلم والا ناة) (رواه مسلم)

ความว่า “เล่าจากอิบนิอับบาส ฎิ ว่า ท่านรอซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวแก่ อัลอะซัจญ์ (ผู้ที่มีรอยแผลเป็นที่ใบหน้า) อับดุลกอยส์ ว่า ในตัวท่าน มีสองประการที่อัลลอฮ์รัก ทั้งสองประการนั้นคือ ความขันติและความสุขุม” (รายงานโดยมุสลิม)

จากอัลกุรอาน และอัลหะดีษ จะเห็นว่า อิสลามส่งเสริมให้มนุษย์มีความอดทน สุขุม รอบคอบ และมีความเยือกเย็น เพราะการสุขุม รอบคอบนั้นคุณลักษณะของผู้ศรัทธา ส่วนความริบร้อนนั้นมาจากพฤติกรรมของชัยตอน ดังนั้นบุคลิกภาพของผู้บริหารนั้นจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการบริหารโรงเรียน เพื่อเป็นยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชาและสังคมข้างๆต่อไป

2. การปรึกษาหารือ ยอมรับผู้อื่น ประชาธิปไตย อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานไว้ว่า

(وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) (ال عمران : 159)

ความว่า “และเจ้าจงปรึกษารือกับพวกเขาในกิจการงาน” (อาลี-อิมรอน :159)

(وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ) (الشورى : 38)

ความว่า “และกิจการของพวกเขาขึ้นอยู่กับการศึกษาหารือ” (อัซซุรอ : 38)

จากอัลกุรอาน จะเห็นว่า อิสลามให้ความสำคัญการการศึกษาหารือในทุกกิจการ การทำงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรึกษาหารือ จะเห็นว่าแม้กระทั่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ยังปรึกษาหารือกับ บรรดาศอฮาบะฮ์ของท่าน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ประมวลคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการ จัดและบริหารการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ธีระ รุญเจริญ, 2550: 131-132) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือ มีความทะเยอทะยาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์ มีความมานะ มีจินตนาการ มีความตื่นตัวอยู่เสมอ มีจริยธรรม มีน้ำใจเยือกเย็น เป็นผู้บรรลุลุทธิภาวะทาง อารมณ์ มีความรับผิดชอบ มีความคล่องแคล่วว่องไว และ รู้จักสร้างและรักษาบุคลิกภาพของตน

ธร สุนทรายุทธ (2551: 328) คุณลักษณะของผู้นำด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว การมีลักษณะเด่น การเป็นคนเปิดเผยไม่เก็บตัว และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คุณลักษณะดังกล่าวมักจะพบในผู้นำมากกว่าคนปกติ

กรมวิชาการ (2545 : 36-39) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ พิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2545 จำนวน 31 เล่ม พบว่า คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีดังนี้ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพคือมีกริยาท่าทางดี มีการแสดงออกดี มีความเข้มแข็ง ท่าทางกระฉับกระเฉง แสดงออกถึงความมีพลังและอำนาจน่าเกรงขาม การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสม มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง มีความอดทนสูง มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวในการทำงานอยู่ตลอดเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ มองโลกในแง่ดี มีความสามารถในการพูดสื่อสาร กับบุคคลทั่วไป มีความสามารถปรับตัวได้ดีกับสถานการณ์ต่างๆ เป็นที่ชื่นชอบของบุคคลในสังคม เป็น แบบอย่างที่ดีที่มีเกียรติยศชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นผู้มีสภาพจิตใจมั่นคง มีความสุขุมรอบคอบ มี ไหวพริบ ปฏิภาณในการปฏิบัติงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีน้ำใจไมตรี เข้าสังคมได้ดี มีความเป็น ประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น แสดงบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม การติดต่อ สัมพันธ์กับคนอื่นมีความแนบเนียนมีสุขภาพจิตดี

คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้นำมีความแตกต่างกันทั้งนี้ ผู้นำแต่ละบุคคลอาจมีคุณลักษณะเด่นบางประการที่ต่างกันขึ้นอยู่กับว่าผู้นำจะใช้นำของตนกับกลุ่ม บุคคลใด สถานการณ์ใด การสร้างคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพนี้หากผู้นำใช้อย่างเหมาะสมก็จะเกิด

ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน แต่หากใช้บางคุณลักษณะมากเกินไปหรือน้อยเกินไปก็ทำให้ขาดสมดุล ซึ่งการแสวงหาสมดุลของการใช้การนำที่มีประสิทธิภาพถือเป็นศิลปะที่ผู้นำต้องเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเองเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพ มีดังนี้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นทะเยอทะยาน มีน้ำใจเยือกเย็น สุขุมรอบคอบ มีความยุติธรรม มีความอดทน เห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสียสละขยันขันแข็ง เปิดเผยมองโลกในแง่ดี เสมอต้นเสมอปลาย และมีความเป็นประชาธิปไตย ปรีชาหาหรือ ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น มีการแสดงออกถึงความมีพลังและอำนาจน่าเกรงขาม การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสม ในส่วนของอิสลามก็ได้สนับสนุนในเรื่องของบุคลิกภาพไว้ว่าผู้นำนั้นจะต้องปรีชาหาหรือในกิจกรรมการทำงานต่างเพื่อให้งานลุล่วงจนสำเร็จ

2.1.4 คุณลักษณะความเป็นผู้นำ

คุณลักษณะภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องกับงานนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความสำเร็จของงานในอนาคต ผู้นำที่มีความต้องการประสบความสำเร็จ มีความรับผิดชอบ มีการริเริ่ม ต่อสู้อุปสรรคยึดมั่นในวัตถุประสงค์และมุ่งเน้นผลสำเร็จของงานนั้น จะเป็นผู้ที่สามารถยืดหยัดปฏิบัติงานในความรับผิดชอบได้อย่างถึงที่สุด ภาระงานของผู้นำ ต้องมีความชัดเจนในเป้าหมาย และต้องพบอุปสรรคนานัปการ ผู้นำจึงต้องมีความตั้งใจจริงโดยคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงานนี้จะช่วยให้ผู้นำบรรลุเป้าหมายได้

ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ ผู้นำมิได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ดังนั้นผู้นำจึงสามารถสร้างขึ้น หรือพัฒนาได้ โดยเกิดจากความพยายามและการทำงานหนักของบุคคลนั้น การเรียนรู้ภาวะผู้นำอาจเกิดจากการสังเกต การได้ประสบการณ์โดยตรงและศึกษาจากการอ่าน การศึกษาในโปรแกรมตามหลักสูตรที่การจัดสอบและฝึกอบรม (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551: 42)

คำว่าผู้นำ (Leader) มีความหมายกว้างขวางมาก ทำให้การให้คำนิยามแตกต่างกันไป ได้ให้ความหมายของการเป็นผู้นำไว้ในเชิงปฏิบัติว่า ผู้นำ คือ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ การจูงใจ การริเริ่มการประนีประนอม และประสานงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่และอำนาจบารมีเป็นเครื่องมือ ในลักษณะที่เป็นแบบพิธีการ และไม่เป็นพิธีการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพลังรวมกลุ่มในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้การบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ดร. สุนทรายุทธ (2551) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้นำและผู้บริหารไว้ว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือต่างกันในสาระสำคัญ ดังนี้

ผู้นำ (Leader) คือบุคคลที่มีความสามารถในการจูงใจบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงาน หรือกลุ่ม ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ มีความศรัทธาและความเลื่อมใสในตัวของผู้นำ ทั้งนี้ผู้นำต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมอีกก็คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการจัดนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่องค์กรเท่านั้น

ผู้บริหาร (Administrator) คือบุคคลที่มีอำนาจตามที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจเหนือขึ้นไป มอบอำนาจให้ไปปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบในองค์กรตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเท่านั้น

ภิญโญ สาร (2526) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ 3 ประการ ดังนี้

1.1.1 ผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลายคนที่มีอำนาจ มีอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้

1.1.2 ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการ 2 ทาง คือ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือผู้ตามและในทำนองเดียวกัน บางคราว ผู้ตามก็มีอิทธิพลเหนือผู้นำ ความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำจึงเป็นผลรวมของทัศนคติของสมาชิกในกลุ่มคนนั่นเอง

1.1.3 ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คน 2 คนนี้ อาจจะเป็นคน ๆ เดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่เขามีอำนาจ มีอิทธิพล และมีความสามารถในการจูงใจ คนให้ประพฤติหรือปฏิบัติตามความคิดเห็นของเขาได้

ภิญโญ สาร (2526 : 212) ได้กล่าวว่าผู้นำ (Leader) กับผู้บริหาร (Administrator) ต้องมีคุณลักษณะที่เหมือนกัน โดยได้นำคำกล่าวของบาร์นาร์ดมากล่าวว่า คนที่จะเป็นผู้นำนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์พิเศษที่เพิ่มเติมจากลักษณะอื่นๆ ที่ขาดเสียอีกไม่ได้ อีก 5 ประการดังนี้

1. ความมีชีวิตชีวาที่และทนทาน หมายถึง มีความกระตือรือร้น ตื่นตัว และมีอารมณ์ดีร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ พร้อมรับได้ทุกสถานการณ์ และรวมถึงการมีสุขภาพดีอีกด้วย สำหรับความคงทนได้ให้ ความหมายว่า ความสามารถในการทำงานติดต่อกันได้ในระยะเวลาอันยาวนาน และความอดทนต่อความยากลำบากอีกด้วย

2. ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง ตัดสินใจได้ถูกต้อง รวดเร็ว และตัดสินใจด้วยตนเอง ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ความสามารถในการตัดสินใจเป็นพื้นฐานมาจากความเชื่อมั่นในตนเอง.

3. ความสามารถในการตัดสินใจคน หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวบุคคลทั่วไปทั้งผู้ร่วมงานและบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ โดยผู้นำใช้ความสามารถต่างๆ เช่น การสนทนา การ

พูดในที่สาธารณะ การเขียนบทความ ตลอดจนมีสุขภาพเรียบร้อย มีความจริงใจ ซึ่งแสดงออกให้บุคคลอื่นได้เห็นอย่างชัดเจน

4. ความรับผิดชอบ หมายถึง เมื่อมีการปฏิบัติผิดพลาดหรือเกิดความเสียหายขึ้นต่อบุคคลอื่นหรือหน่วยงาน ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการปฏิบัติงาน โดยไม่ปิดความรับผิดชอบให้แก่บุคคลอื่นโดยเด็ดขาด

5. ความฉลาดและไหวพริบ หมายถึง ความสามารถของผู้นำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานต้องให้ความฉลาดและไหวพริบ มีพื้นฐานที่เพียงพอพร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถเป็นคุณลักษณะที่ประกอบไปด้วยกับความฉลาดต้องมีการฝึกฝนอยู่เสมอ มีการสร้างความรู้ความสามารถ และประสบการณ์พร้อมนำมาใช้ในโอกาสต่างๆ อย่างมีศิลปะ เป็นการแสดงถึงความมีภาวะผู้นำเกิดขึ้นในกลุ่มนั้นๆ

Naceur Jabnoun (2548 : 115-122) อัลลอฮฺ (ซุบฮฺ) ทรงสร้างมนุษย์พร้อมๆ กับประทานสติปัญญา และทรงสร้างแผ่นดินเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พวกเขา ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นนักวางแผนที่มองการณ์ไกล ควรให้ความสำคัญต่อการที่จะทำให้วิสัยทัศน์บรรลุผลอย่างค่อยเป็นค่อยไป คุณลักษณะของผู้นำที่ดีจะต้องมีความเฉลียวฉลาด สมบูรณ์ด้วยปัญญา มีบุคลิกภาพที่สมดุลระหว่างความสามารถทางกายและจิต มองโลกในแง่ดี และมีวิสัยทัศน์ในการกำหนดนโยบาย

อัลกุรอาน และอัลหะดีษ ได้กล่าวถึง คุณลักษณะผู้นำ ดังนี้

อิสลามถือว่าภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกๆกิจการ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

"اذا خرج ثلاث في سفري مؤمروا عليهم أحد هم"

ความว่า : “เมื่อใดที่ท่านออกเดินทาง 3 คน ท่านต้องเลือกคนใดคนหนึ่งเป็นอีมาม (ผู้นำ) ในหมู่พวกท่าน (บันทึกโดย อับูดาวูด)

(إِنِّي جَاءْتُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا)

ความว่า : “แท้จริงข้าจะให้เจ้าเป็นผู้นำมนุษยชาติ“ (อัลบะ-เกาะเราะฮฺ : 124)

1.คุณลักษณะผู้นำด้านสติปัญญาและความสามารถของผู้นำเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา การตัดสินใจ ความรอบรู้ ในอิสลามได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสในอัลกุรอานว่า

(وَمِنَ النَّاسِ وَالذَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ) (فاطر : 28)

ความว่า “และในหมู่มนุษย์ และสัตว์ และปศุสัตว์ ก็มีหลากหลายสีเช่นเดียวกัน แท้จริงบรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงอภัยเสมอ” (ฟาฏีร : 28)

2.การวางแผนการปฏิบัติงาน อัลลอฮ์ ﷻ ได้กระตุ้นและสั่งใช้ให้มุสลิมวางแผนการปฏิบัติงาน และพิจารณาโอกาส และปัญหาในอนาคตโดยใช้ทุกวิถีการที่เป็นไปได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

(وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ) (ال انفال : 60)

ความว่า ” และพวกเจ้าจงเตรียมไว้สำหรับ (ป้องกัน) พวกเขา สิ่งที่พวกเจ้าสามารถอันได้แก่ กำลังอย่างใดอย่างหนึ่ง” (อัล-อันฟาล : 60)

3.เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างในการทำดีละเว้นความ ต้องรับผิดชอบในคำพูดของตน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสในกุรอานว่า

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۗ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا

مَا لَا تَفْعَلُونَ)

ความว่า : “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ทำไมพวกเจ้าจึงกล่าวพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ เป็นที่น่าเกลียดยิ่งที่อัลลอฮ์ การที่พวกเจ้าพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ” (อัลศ็อฟ อายะฮ์ 2-3)

ดังนั้นคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำของผู้บริหารนั้นจะต้องประกอบด้วย การวางแผนและการเตรียมการ ในอนาคตได้กลายเป็นระบบและระเบียบวิถีชีวิตที่สำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้สำหรับมนุษย์ทุกคน ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้วางแผนอย่างชาญฉลาด และรอบคอบในทุกๆ ขั้นตอนในการเตรียมอพยพไปสู่เมดิเนฮ์ เพื่ออำนวยความสะดวกและป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายในการอพยพไปสู่เมดิเนฮ์ ท่านได้มอบหมายให้อุบัยกรับผิดชอบในการเตรียมปัจจัยต่างๆ ในการเดินทาง ได้มอบหมายให้ลูกสาวของท่านอบูบักร์ คืออัสมะฮ์ รับผิดชอบด้านเสบียงอาหาร ส่วนพี่ชาย คืออับดุลลอฮ์ มีหน้าที่ในการตรวจตราและสืบเกี่ยวกับแผนและการดำเนินการของศัตรู ส่วนอับดุลลอฮ์ อิบนู พุฮัยเราะฮ์ ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หลอกล่อศัตรูโดยการจูงแพะเดินทัพรอยเท้าของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนอาลีก็อาสาที่จะนอนแทนท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อให้ศัตรูเข้าใจว่าเป็นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แผนการต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ทำให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไปสู่เมืองเมดิเนฮ์ด้วยความปลอดภัย และสามารถเตรียมการสร้างรัฐอิสลามต่อไป (Ali Mohamad Jubran Saleh, 2551 : 84)

การปฏิบัติงานจะต้องมีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างสม่ำเสมอ ย่อมดีกว่าการปฏิบัติงานที่ยากที่มีแนวโน้มว่าจะไม่บรรลุผลสำเร็จ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวไว้ว่า

“การงานที่ประเสริฐที่สุด คือการงานที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอแม้ว่าจะเป็น การงานที่เล็กน้อยก็ตาม” (รายงานโดย อิบนีมาญะฮ์)

4. ความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติงาน มุ่งความสำเร็จ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ใน อัล-กรอานว่า

(وَقُلْ اَعْمَلُوا فَيَسِّرَ اللهُ لَكُمْ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ) (التوبة : 105)

ความว่า”และจงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่าพวกท่านจงทำงานเถิด แล้วอัลลอฮฺจะทรงเห็นการทำงาน ของพวกท่าน และรอซูลของพระองค์ และบรรดามุอิมินก็จะเห็นด้วย” (อัตเตาบะฮฺ : 105)

ในอิสลามก็ได้สนับสนุนให้มุสลิมที่เป็นผู้นำตั้งใจปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากที่สุด ดังที่ท่าน ศาสดามุฮัมมัด ﷺ กล่าวไว้

ความว่า“อัลลอฮฺ (ซุบฮฺ) จะพึงพอใจเมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดในหมู่พวกเจ้า ซึ่งเมื่อเขาลงมือทำงานแล้ว เขาจะทำการดีที่สุด” (รายงานโดย อัล-บัยฮากี)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ประมวลคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดและบริหารการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ธีระ รุญเจริญ 2550 : 131-132) คุณลักษณะด้านการงาน คือ ปฏิบัติกิจกรรมทางด้านวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้ศึกษาปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติงานจนเกิดผลดี พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์ แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ และ สร้างโอกาสการพัฒนาในทุกสถานการณ์

กรมวิชาการ (2545 : 36-39) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่พิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2545 จำนวน 31 เล่ม พบว่า คุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีดังนี้ คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน คือ มีความสามารถในการจัดการ มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย มีนิสัยรักการทำงาน มีความปรารถนาให้งานที่ทำก้าวหน้า มีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ สามารถยืดหยุ่นวิธีการเพื่อความสำเร็จของงาน ศึกษาค้นคว้าวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการทำงานให้สำเร็จ มีความเชื่อมั่นต่อตนเอง ตื่นตัว และเข้าใจสถานการณ์ ให้ความร่วมมือ มีใจกว้าง มีความสามารถในการพูดกับผู้ร่วมงานและผู้อื่น รู้จัก

แก้ไขปัญหามากมาย รู้ลึกรู้ผิด มีความเป็นเลิศทางปัญญา ทำงานอย่างมีคุณภาพ ให้ความร่วมมือกับ ผู้ใต้บังคับบัญชา มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน และมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำ จะประกอบด้วย พฤติกรรมดังนี้ ด้าน สติปัญญาและความสามารถ การวางแผนการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่น มุ่งผลสำเร็จ มีความตั้งใจ ปฏิบัติงาน มานะบากบั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ สามารถร่วมงานกับผู้อื่น มีการ ประเมินและปรับปรุงการปฏิบัติงาน มีความร่วมมือกับใต้บังคับบัญชา มีความรับผิดชอบในการดำเนิน ตามวัตถุประสงค์ เพื่อมีส่วนร่วมในการในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การงานนั้นเกิดผลสำเร็จและมีคุณภาพ ตามเป้าหมาย

2.1.5 คุณลักษณะมนุษยสัมพันธ์

โดยปกติแล้วผู้นำต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นเสมอ ทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ทำให้นอกเหนือจากความรอบรู้ในงานแล้ว ผู้นำ ยังต้องรอบรู้เรื่องของคนเช่นกัน ความสัมพันธ์ของผู้นำ และบุคคลอื่นจะช่วยส่งเสริมให้งานของผู้นำมีคุณภาพมากขึ้นได้

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 209) อธิบายว่า ผู้บริหารจะบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่สุดในการบริหารจากจำนวนหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน นั่นคือ คน (Men) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่มาร่วมกันบริหารงานจะต้องประกอบด้วยผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในวงการศึกษ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และ ประชาชนทั่วไป ทั้งในและนอวงการศึกษา ผู้บริหารจะต้องใช้รูปแบบ และวิธีการที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เกิดการยอมรับความพึงพอใจของผู้บริหาร วิธีการที่ผู้บริหารปฏิบัติต่อบุคลากรทั้งในและนอก หน่วยงาน ประกอบด้วยรูปแบบที่หลากหลายรวมเรียกว่า มนุษยสัมพันธ์

วิทยา เทพยา (2528 : 2) อธิบายว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นศาสตร์และศิลปะในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ นับถือความร่วมมือ ความจงรักภักดี และความสำเร็จ คำว่า มนุษยสัมพันธ์นั้นยากต่อการให้คำจำกัดความที่แน่นอน แต่โดยทั่วไปแล้ว หมายถึงการปฏิบัติที่ ผู้บริหารกระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาสอดคล้อง กับศีลธรรมและความเชื่อในสังคม

สมบุญรณ์ พรรณภพ (2521 : 252) กล่าวถึง ความมีมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารว่าภาระหน้าที่ของ ผู้บริหารโรงเรียนนั้นเป็นงานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จำเป็นต้องติดต่อกับบุคคลมากมาย ดังนั้น คุณลักษณะมนุษยสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
2. การวางตัวสม่ำเสมอ
3. รู้จักยกย่องชมเชยบุคคลอื่นในโอกาสที่เหมาะสม และแสดงออกความจริงใจ
4. รู้จักรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น
5. ความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเหตุการณ์ทั่วไปที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
6. เป็นบุคคลที่เปิดเผย พูดตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย
7. เป็นมิตรกับบุคคลทั้งหลาย วางตัวเป็นกันเอง

สันติ บุญภิรมย์ (2552 : 212-213) อธิบายว่า มนุษย์สัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์อันดีของบุคลากรในหน่วยงาน ซึ่งไปสู่ความเข้าใจ ความรักความผูกพันให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน ซึ่งมนุษย์สัมพันธ์มีประโยชน์ ดังนี้

1 มนุษย์สัมพันธ์มีประโยชน์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ในหน่วยงานซึ่งมีคนอยู่เป็นจำนวนมาก หากแต่ละคนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและกันแล้วจะเกิดเป็นความรักความเข้าใจที่มีต่อกันนำมาซึ่งความช่วยเหลือซึ่งกันทั้งในส่วนของงานและความสัมพันธ์ส่วนตัว ทำให้งานในหน้าที่สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

2 มนุษย์สัมพันธ์มีประโยชน์กับในกลุ่ม เนื่องด้วยในหน่วยงานไม่ใช่มีบุคคลเพียงคนเดียวหรือสองคนเท่านั้น แต่มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งทุกระดับทุกตำแหน่งผู้บริหารก็มีความหวังว่าคนทั้งหมดในหน่วยงานต้องมาช่วยผู้บริหารทำงานด้วยความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องด้วยแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป โดยนำความสามารถดังกล่าวมาใช้ให้เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่องานขององค์กร ความสำเร็จก็จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

3 มนุษย์สัมพันธ์มีประโยชน์ระหว่างหน่วยงานกับพนักงาน อีกนัยหนึ่งคือ แรงงานสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างพนักงานกับหน่วยงาน ซึ่งเป็นสถานที่ในการปฏิบัติงานของพนักงานหรือคนงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน โดยต่างฝ่ายต่างก็ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน

มนุษย์สัมพันธ์จำแนกออกได้ 2 นัยด้วยกันคือ นัยแรกความหมายของมนุษย์สัมพันธ์ในด้านทั่วไปคือมนุษย์สัมพันธ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของคนคนหนึ่งที่มีความสามารถในการอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข นัยที่สอง ความหมายของมนุษย์สัมพันธ์เป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์ สำหรับในเรื่อง หมายถึง มนุษย์สัมพันธ์เป็นองค์ความรู้ มีทฤษฎีกฎเกณฑ์ หลักการเป็นสาระสำคัญของเนื้อหา ผู้ที่มีความประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ในด้านนี้ สามารถที่จะศึกษาหาความรู้ได้ ส่วนที่เป็นศิลป์ หมายถึง มนุษย์สัมพันธ์เป็นเรื่องของกลวิธีในการนำเอาศาสตร์นำไปใช้กับคนอื่น ดังนั้นการนำความรู้ด้านมนุษย์

สัมพันธ์ไปใช้ในโอกาสต่างๆ อาจจะต้องอาศัยประสบการณ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นมาก่อน จึงประสบความสำเร็จ (สันติ บุญภิรมย์, 2552 : 210)

ส่วนในอิสลามได้กล่าวถึง คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ดังนี้

1.การถ่อมตน และไม่ถือตัว อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัล-กุรอานว่า

(وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ) (الحجر : 88)

ความว่า “ท่านจงถ่อมตนแก่เหล่าผู้ที่มีศรัทธาเถิด” (อัลฮิจร : 88)

(وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (الشعراء : 215)

ความว่า “โอ้ มุฮัมมัดและเจ้าจงถ่อมตนต่อผู้ที่ดำเนินตามเจ้าที่พวกเขาเป็นผู้มีศรัทธา” (อัซซุฮรออ : 215)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้

(وعن عياض بن حمار رضي الله عنه قال : رسول الله ﷺ ان الله اوحى الي ان تواضعوا حتي لا يفخر احد علي احد ولا يبغى احد علي احد) (رواه مسلم)

ความว่า “เล่าจากอียาด บุตร ฮิมาร ว่า ท่านรอซูลลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า แน่แท้ อัลลอฮ์ได้บัญชาแก่ฉันว่า ให้ท่านทั้งหลายจงถ่อมเนื้อถ่อมตัวต่อกัน จนกว่าจะไม่มีใครแสดงความโอหังกับใคร และไม่มีใครละเมิดใคร” (รายงานโดย มุสลิม)

2.เข้าถึงประชาชน ผู้นำจะต้องเข้าถึงประชาชน ยิ่งเข้าถึงพวกเขาได้มากเท่าใด เขาก็ยิ่งเข้าใจประชาชนมากเท่านั้น ทำให้ได้รับรู้ปัญหาและนำมาวิเคราะห์แก้ไขอย่างถูกต้อง ไม่ต้องเสียเวลากับการหลงนโยบายหรือกลยุทธ์การปฏิบัติงานที่ทำให้ขาดทุนทั้งเวลา งบประมาณ และโอกาสของประชาชน เคาะลีฟะฮ์อุมร์ เป็นผู้นำที่เข้าถึงและมีความสัมพันธ์อย่างเป็นกันเองกับประชาชน ท่านถือว่าการปฏิบัติ

หน้าที่จะประสบผลสำเร็จได้ก็เพราะการได้รับความร่วมมือจากประชาชน ท่านใช้ชีวิตทั้งการลงไปหาประชาชนและการเปิดโอกาสให้ประชาชนมาหาท่านเพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชน ดังสังเกตเห็นว่าในเวลาค่าคืนท่านมักจะออกไปสอดส่องดูแลทุกข์สุขของประชาชนตามตรอกซอยต่างๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้เวลาเกิดปัญหาใหญ่ ๆ ท่านมักจะลงไปแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การคลุกคลีกับประชาชนของท่านอุมร์ ไม่เพียงแต่มีกับประชาชนในเมืองหลวงเท่านั้น แต่ท่านยังลงไปคลุกคลีและเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ด้วยตัวเองอีกด้วย จะเห็นได้ว่าเมื่อถึงเวลาจ่ายเงินอุดหนุนประจำปีแก่ประชาชน ท่านจะนำเงินอุดหนุนนั้นไปให้พวกเขาถึงถิ่นฐานของพวกเขาเลยทีเดียว อัล-ฏาะบะรีย (Al-Tabariy) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ท่านอุมร์เองได้แบกบัญชีของเผ่าคุซาอะฮ์ด้วยตัวท่านเองจนกระทั่งถึงที่กูดัย (Quday) แล้วคนในเผ่าทุกคนต่างก็มารวมกัน โดยสตรีทุกคนทั้งหม้ายและโสดต่างมารับเงินด้วยตัวเองจากท่าน จากนั้นท่านออกเดินทางต่อและมาหยุดที่อัศฟาน (Usfan) แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับที่กูดัย (Quday) ท่านปฏิบัติอย่างนี้จนกระทั่งเสียชีวิต (ซุกรีย์ นูร์, 2010 : ระบบออนไลน์)

คุณลักษณะผู้นำด้านสังคมของผู้บริหารเสมือนเป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติภารกิจทางการบริหารสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายด้วยความร่วมมืออันดีทั้งระหว่างผู้ร่วมงานผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะระหว่างผู้นำกับผู้ตามซึ่งอิสลามได้รับการถ่ายทอดแบบอย่างจากท่านรอซูล ﷺ และท่านรอซูล ﷺ ก็ได้สนับสนุนความเป็นพี่น้องในสังคม ดังวจนะของท่านความว่า

“มุสลิมเป็นพี่น้องกัน มุสลิมจะต้องไม่กดขี่พี่น้องของเขา” (รายงานโดยมุสลิม)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้ มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นและชุมชนได้อย่างเหมาะสม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักยกย่องผู้กระทำความดี มีความใกล้ชิดกับกับผู้ใต้บังคับบัญชา สามารถเข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี ให้เกียรติและเคารพสิทธิของเพื่อนร่วมงาน และมองโลกในแง่ดี ทั้งนี้เพื่อให้องค์กร หรือโรงเรียนมีความเข้มแข็งจากการสอดส่องดูแลจากสังคมรอบๆ ด้าน และเป็นองค์ความรู้ มีทฤษฎีกฎเกณฑ์ หลักการเป็นสาระสำคัญของเนื้อหา ในวงการศึกษจะต้องประกอบด้วย นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และประชาชน เป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารงานด้าน มนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) และอาจจะต้องอาศัยประสบการณ์ รวมถึงความสามารถเฉพาะด้านของแต่ละบุคคล ในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นมาก่อน จึงประสบความสำเร็จ

2.2 การจัดการอิสลามศึกษาในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ

2.2.1.ความเป็นมาของการเรียนการสอนศาสนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

ในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม นิยมพูดและใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด นิยมส่งบุตรหลานของตนให้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนาโดยผู้รู้ทางศาสนาเป็นผู้สอน ดังนั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ จึงได้มีการสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่การจัดการศึกษาดังกล่าวยังไม่มีระบบ ระเบียบ และรูปแบบที่ชัดเจน ต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลต่างๆ ตามยุคสมัย และเหตุการณ์บ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย (ซูมัยยะห์ สาและ, 2551: 104)

การจัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มเป็นระบบชัดเจนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้จัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ตามคำสั่งที่ วก 930/2518 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2518 โดยดำเนินการจัดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 1) สาเหตุที่มีการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษามีความเป็นมาดังนี้ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 (2530 : 1-2 อ้างถึงใน ซูมัยยะห์ สาและ, 2551 : 104) จากการสำรวจสภาพการศึกษาช่วงก่อน พ.ศ. 2519 คือ

1. ในช่วงก่อน พ.ศ. 2519 มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นในหมู่บ้านต่างๆโดยไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ให้ถูกต้องตามกฎหมาย ขาดการควบคุมอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

2. เมื่อเด็กนักเรียนต้องเรียนนอกเวลาทำให้ผลการเรียนต่ำ คือเด็กนักเรียนต้องเรียนศาสนาเวลาเช้าหรือค่ำ (ก่อนหรือหลังเรียน) หรือวันหยุดเสาร์ อาทิตย์เต็มวันอีกด้วย กระทบต่อการเรียนในเวลาปกติ เพราะนักเรียนไม่มีเวลาทบทวนการบ้าน และเวลาพักผ่อน ผลการเรียนในชั้นจึงต่ำ

3. ครูสอนศาสนาไม่เข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ และหนังสือ ในการใช้เรียนภาษามลายู จัดซื้อจากต่างประเทศ มีเนื้อหาสาระบางตอนไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย

4. นักเรียนต้องเรียนทั้งภาษาอาหรับ ภาษามลายู และภาษาไทย นับว่าเป็นภารกิจที่หนักสำหรับนักเรียนโรงเรียนประถม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการจัดการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาเพื่อ ความมั่นคงของประเทศและเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และเพื่อมีการ ดำเนินการการจัดการศึกษาทางด้านอิสลามศึกษาที่สำคัญคือหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ถือเป็นแม่บทในการ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่มีความสำคัญที่ต้องรับรู้ก็คือ ความเป็นมาด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา

2.2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรอิสลามศึกษาที่ใช้อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติมีอยู่ 4 ฉบับด้วยกัน ตามวิวัฒนาการหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาใน ประเทศไทยที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2543: 37-40) ตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรวิชาอิสลามศึกษา พ.ศ.2519

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมา สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงได้เชิญครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม จำนวน 30 คน มาดำเนินการร่างหลักสูตรการสอนวิชา ศาสนาอิสลามระดับประถมศึกษาปีที่ 1-7 เมื่อ พ.ศ.2519 แล้วเสนอกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ใช้หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม พ.ศ.2519 เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2519

หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม พ.ศ.2519 (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 , 2530 : 4 อ้างถึงใน ชูมัยยะห์ สาและ, 2548: 105) กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลาม 7 วิชา คือ

1. หลักการศรัทธา
2. ศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ)
3. ศาสนประวัติ (ตารีค)
4. อัลกรุอ่าน
5. วิชาหลักการอ่านอัลกรุอ่าน (ตัจญ์วีด)
6. ภาษาอาหรับ
7. จริยธรรม

การดำเนินการสอนในระยะเริ่มแรกนั้น ส่วนใหญ่ครูผู้สอนศาสนาอิสลาม จะเป็นข้าราชการที่นับ ถือศาสนาอิสลาม ที่มีความรู้พื้นฐานทางศาสนาอิสลาม โดยการศึกษาด้วยตนเอง การสอนศาสนา อิสลามดำเนินการสอนอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ต่อมาก็ค่อยๆ หยุดทำการสอนทีละคน สองคน จนในที่สุด

ไม่มีใครทำการสอนเลย ทั้งนี้เพราะครูเหล่านั้นไม่มีกำลังใจที่จะทำการสอน ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน อำเภอ และจังหวัดเท่าที่ควร เพราะไม่มีงบประมาณ การสอนต้องสอนนอกเวลาปกติ ครูสอนศาสนาอิสลามต้องทำการสอนวิชาอื่นๆ

ปี พ.ศ.2521 สภาความมั่นคงแห่งชาติ มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ได้ผลอย่างจริงจัง จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหในทุกๆ ด้าน สำหรับด้านสังคม จิตวิทยา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กำหนดนโยบายและข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการสอนศาสนาอิสลาม ดังนี้ “ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมในโรงเรียนประชาบาล มัธยม อาชีวะ วิทยาลัยครูและระดับมหาวิทยาลัย

2. หลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ.2523

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 แทนหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503 ทำให้การจัดชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาต้องเปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ หลักสูตรประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ.2503 นั้นได้กำหนดให้มีชั้นประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 และชั้นประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 แต่หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ได้กำหนดให้มีชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาเพียง 6 ปี คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เท่านั้น ด้วยเหตุนี้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จึงพิจารณาเห็นว่า หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม พ.ศ.2519 นั้นไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 จึงปรับปรุงใหม่ให้สอดคล้องกัน ดังที่ (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 , 2530 : 3-5 อ้างถึงใน ชูมัยยะห์ สาและ, 2548: 106) กล่าวว่า และได้มีความร่วมมือกับแผนกอิสลามศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จึงได้ยกร่างหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามชั้นใหม่ โดยมีเนื้อหาสาระเปลี่ยนไปจากเดิมดังนี้

1. เปลี่ยนชื่อหลักสูตร จากหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา
2. รายวิชาที่จะทำการสอน ลดลงกว่าเดิม จาก 7 วิชา คงเหลือ 5 วิชา เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย เอกภาพ ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม และอัลกรุอ่าน
3. ชั้นที่จะทำการสอนระดับประถมศึกษา คงเหลือ 6 ปี คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
4. อัตราเวลาเรียนให้ทำการสอนสัปดาห์ละ 6 คาบ ะละรวม 20 นาที รวม 120 นาที หรือ 2 ชั่วโมง กำหนดให้สอนในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

3. หลักสูตรอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้สอดแทรกวิชาอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2526 (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ , 2543 : บทนำ) เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงจากหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับ ประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) อันเป็นหลักสูตรแกนกลาง

หลักสูตรอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มี หลักการ จุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร เวลาเรียนเหมือนเดิม เพียงแต่ปรับและย้ายเนื้อหาบางส่วนให้ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนเพิ่มเติมเนื้อหาที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น กำหนดแนวทางการ ดำเนินการตลอดจนการวัดผล ประเมินผล และติดตามผลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและ การสอดแทรกเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

4. หลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการ เห็นสมควรให้มีการปรับปรุงคำอธิบายอิสลามศึกษาในหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและให้สอดคล้อง กับการปรับรายวิชาอิสลามศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยให้ยกเลิกคำอธิบายอิสลามศึกษา ตามคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการที่ วก 988/2534 แล้วให้ใช้คำอธิบายอิสลามศึกษาที่ได้ปรับปรุงใหม่ ตามคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1172/2538 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2538 แทน

1. หลักการ

- 1.1 เป็นการศึกษาศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน เพื่อสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิม
- 1.2 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในสังคมและประเทศชาติ
- 1.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางศาสนาอิสลามไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. จุดหมาย หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา มีความต้องการที่จะให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมดังนี้

- 2.1 รู้และเข้าใจคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน
- 2.2 ปฏิบัติตามศาสนากิจตามศาสนบัญญัติได้ถูกต้อง
- 2.3 เป็นมุสลิมที่ดีตามแบบของท่านนบีมุฮัมมัด
- 2.4 สามารถดำรงชีวิตตามวิถีทางของศาสนาอิสลามได้

3. โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วยโครงสร้างวิชา 8 รายวิชา คือ

- 3.1 วิชาหลักศรัทธา (อะกีดะฮ์)
- 3.2 วิชาศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ์)
- 3.3 วิชาศาสนประวัติ (ตาเรีค)
- 3.4 จริยธรรม (อัคลาค)
- 3.5 วิชาอัลกรุอาน
- 3.6 วิชาเสริมทักษะอัลกรุอาน
- 3.7 วิชาพื้นฐานศาสนาอิสลาม 1 (ภาษามลายู)
- 3.8 วิชาพื้นฐานศาสนาอิสลาม 2 (ภาษาอาหรับ)

4. เวลาเรียน

- 4.1 ใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตร 6 ปี (ป.1-6)
- 4.2 ปีการศึกษาไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์
- 4.3 หนึ่งสัปดาห์มีเวลาเรียน 2 ชั่วโมง
- 4.4 หนึ่งสัปดาห์มีเวลาเรียน 2 ชั่วโมง หรือ 6 คาบ ต่อ 1 ห้องเรียน
- 4.5 ปีการศึกษาละ 80 ชั่วโมง หรือ 240 คาบ

5. จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มวิชาอิสลามศึกษา

- 5.1 ศรัทธาในหลักศรัทธาอย่างมีเหตุผล
- 5.2 ปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นกิจนิสัย
- 5.3 มีความรู้ ความเข้าใจชีวประวัติท่านนบีมุฮัมมัด นำแบบอย่างการปฏิบัติของท่านมาใช้

แก้ปัญหาชีวิต

- 5.4 มีจริยธรรม และคุณธรรมที่ดั่งงามเป็นที่น่าเลื่อมใส
- 5.5 ยึดมั่นในคำสอนของอัลกรุอันอย่างสม่ำเสมอ
- 5.6 ดำรงตนอยู่ในวิถีทางของอิสลาม

จากการที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความเป็นมาของหลักสูตรอิสลามศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาอิสลามในปัจจุบัน

2.2.3 ความเป็นมาโครงการการเรียนการสอนอิสลาม (แบบเข้ม)

โครงการอิสลามศึกษาแบบเข้ม "หรือ"โรงเรียน 2 ระบบ" เป็นอีกโครงการหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา (มุหัมมัดซาคี มะเราะหะแม, 2554 : ระบบออนไลน์)

จากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พุทธศักราช 2547 ส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็น จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น อย่างเป็นรูปธรรมเริ่มต้นในปีพุทธศักราช 2547 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 341.03 ล้านบาทให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 : พัฒนาคณะและสังคม มีโครงการสำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซมปรับปรุงอาคารเรียน การจัดซื้อวัสดุสื่อการเรียนการสอน

ปีพุทธศักราช 2548 ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ.2548-2551 กำหนดเป้าหมายสำคัญ ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ซึ่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัด ได้จัดทำแผนปฏิบัติการและร่วมมือกันขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้ดำเนินงานไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สถานการณ์ที่ประชาชนทุกคนแสดงความหวังใย่อยากให้บรรเทาเบาบางและเกิดความปกติสุขโดยเร็ว

ปีพุทธศักราช 2549 มีการวิเคราะห์สถานการณ์พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายยังคงมีความซ้ำซ้อน กระบวนการจัดการศึกษาบางด้านขาดประสิทธิภาพมีการออกกลางคัน ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเชื่อมโยง ไม่สามารถเทียบโอนการจัดการศึกษาระหว่างกันได้ ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำซ้อน เสียเวลา ไม่ได้เรียนวิชาสามัญและวิชาที่เป็นพื้นฐานอาชีพ โรงเรียนของรัฐไม่เป็นที่นิยมเพราะการจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน

23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 คณะรัฐมนตรี (นัดพิเศษ) มีมติเห็นชอบกำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ประกอบด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูลและ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่อำเภอจะนะ นาทวี สะบ้าย้อยและเทพา โดยมีระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี (มกราคม 2550-ธันวาคม 2552) มีกรอบภารกิจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเรื่องที่มีลักษณะพิเศษ ละเอียดอ่อนรวมทั้งเพื่อให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเข้าถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาโดยตรง

9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 กระทรวงศึกษาธิการมีประกาศปรับปรุงแก้ไขและกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เพิ่มเติมจังหวัดละ 1 เขตได้แก่เขตพื้นที่นราธิวาส เขต 3 เขตพื้นที่การศึกษา ปัตตานี เขต 3 และเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 3

27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขโดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนหลักการพัฒนาการศึกษาที่บูรณาการกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และการวางยุทธศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองความต้องการที่หลากหลายในระดับพื้นที่

8 ตุลาคม พ.ศ. 2550 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอนุมัติจัดตั้งสำนักพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สพก.จชต.) ขึ้นเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานและพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (มุหัมมัดซากี มะเราะหะแมะ, 2554: ระบบออนไลน์)

เนื่องจากประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประชาชนจึงมีวิถีชีวิตที่เน้นการเรียนเรื่องศาสนามากกว่าการเรียนวิชาสามัญ แม้จะมีโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่จำนวนมาก แต่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถาบันศึกษาปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่า โดยโรงเรียนดังกล่าวจะสอนควบคู่วิชาสามัญถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการรายงานว่ามีจำนวนนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าโรงเรียนของรัฐในสัดส่วนประมาณ 70 : 30 จากลักษณะสังคมมุสลิมดังกล่าวการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15 (1) และมาตรา 15 (2) สถาบันศึกษาปอเนาะ ศูนย์ศึกษาศาสนาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ซึ่งการจัดการศึกษาอย่างหลากหลายดังกล่าว ยังขาดความเชื่อมโยงหรือระบบการถ่ายโอนที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนต้องใช้เวลาจำนวนมากเรียนเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศาสนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ

นักเรียนในวิชาสามัญจึงปรากฏค่อนข้างต่ำ นักเรียนขาดความสามารถในการสอบแข่งขันเพื่อการศึกษาต่อ ทำให้ขาดโอกาสทางอาชีพและโอกาสในการเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการบริหารจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชน

ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาอย่างเร่งด่วนต่อไปกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ และอัตลักษณ์ ของประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามแต่การจัดการศึกษาของรัฐมีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ซึ่งยังไม่สนองความต้องการของท้องถิ่น ที่ต้องการให้บุตรหลานเรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาที่เข้มข้นเนื่องจากมีระยะเวลาที่ใช้สอนน้อยเกินไปและไม่สามารถเทียบโอนวิชาอิสลามศึกษากับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ จึงไม่นิยมส่งบุตรหลานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา จึงเป็นสาเหตุทำให้นักเรียนในสังกัดมีจำนวนลดลงทุกปี รัฐบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณสำหรับดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยเปิดสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มข้นในโรงเรียนของรัฐ ใช้เวลาเรียน 8 – 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์/ห้องเรียน ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา และเมื่อจบหลักสูตรนักเรียนจะได้รับวุฒิสมาศเพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนต่อด้านศาสนาที่สูงขึ้นต่อไป และเพื่อให้การจัดการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีคุณภาพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (มุหัมมัดซาคี มะเราะหะหมะ, 2554 : ระบบออนไลน์)

2.2.3.1 หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

เพื่อให้การจัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไข พุทธศักราช 2545) ที่มุ่งเน้นพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม ดี เก่ง และมีความสุข จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 15)

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

3. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน เป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

5. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างสามารถยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา การจัดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 5) การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม เพื่ออยู่ร่วมในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างปกติสุข โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักการอิสลาม จึงได้กำหนดสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนควรมีหลังจากสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 5 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 10)

1. ความสามารถในการอ่าน อัล-กุรอาน เป็นความสามารถของผู้เรียนในการอ่าน อัล-กุรอานตามหลักการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อการพัฒนาตนเองด้านการยึดมั่นศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ การมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสมและสันติสุข

2. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขะนิขะยอม การเลือกที่จะรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

3. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถของผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดเชิงคุณธรรมและการคิดอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถของผู้เรียนในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

5.ความสามารถในการใช้ทักษะกระบวนการ และทักษะในการดำเนินชีวิต เป็นความสามารถของผู้เรียนในด้านการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการและการหาทางออกที่เหมาะสมด้านความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างบุคคล การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อม การสืบเสาะหาความรู้ และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 6)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 1 กรอบโครงสร้างเวลาเรียนอิสลามศึกษา หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

สาระ	เวลาเรียน									
	อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ)						อิสลามศึกษา ตอนกลาง (มุตตะวัชชีฎาะฮฺ)			อิสลามศึกษา ตอนปลาย (ชานาวียะฮฺ)
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6	ปีที่1	ปีที่2	ปีที่3	ปีที่ 1 - 3
สาระพื้นฐาน										
สาระที่ 1 อัล - กุรอาน	60	60	60	60	60	60	80	80	80	240
สาระที่ 2 อัล - หะดีษ	20	20	20	20	20	20	40	40	40	120
สาระที่ 3 อัล - อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)	40	40	40	40	40	40	40	40	40	120
สาระที่ 4 อัล - ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)	40	40	40	40	40	40	40	40	40	120
สาระที่ 5 อัศตารีก (ศาสนประวัติ)	20	20	20	20	20	20	40	40	40	120
สาระที่ 6 อัล - อักลาค (จริยธรรม)	20	20	20	20	20	20	40	40	40	120
สาระที่ 7 ภาษาอาหรับ	40	40	40	40	40	40	80	80	80	240
สาระที่ 8 ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม	40	40	40	40	40	40	40	40	40	120
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน *	80	80	80	80	80	80	80	80	80	240
รวมเวลาเรียน	360 ชม. / ปี (ไม่น้อยกว่า 360 ชั่วโมงต่อปี)						480 ชม. / ปี (ไม่น้อยกว่า 480 ชั่วโมงต่อปี)			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 1,440 ชั่วโมง

* กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนบูรณาการร่วมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช (2551)

หลักสูตรอิสลามศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และรَسُول
2. ปฏิบัติตนตามหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด
3. มีจรรยาบรรณตามแนวทางอิสลาม

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา หลักสูตรอิสลามศึกษา มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้คือ

1. รักการอ่านอัล – กุรอาน
2. รักการละหมาด
3. รักความสะอาด
4. มีมารยาทแบบอิสลาม
5. มีความรับผิดชอบ

หลักสูตรอิสลามศึกษาเป็นหลักสูตรจัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในอิสลาม เพื่อรองรับตามรูปแบบการดำเนินชีวิต หรือวิถีของมุสลิม และตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่ได้กำหนดในหลักสูตรอิสลามศึกษา

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์

ประกอบ โชโต (2533 : 4) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาตามความต้องการของครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาตามความต้องการของครูอาจารย์ อยู่ในระดับมาก
2. คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาตามความต้องการของครูอาจารย์ ลำดับแรก คือ ความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ด้านความสามารถ ด้านความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

3. คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาตามความต้องการของครูอาจารย์ที่มีเพศต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

ลัทธิตศปัญญา (2533 : 132-133) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูอาจารย์ในจังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า

1. ครูอาจารย์ต้องการผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณลักษณะต่างๆ เรียงลำดับจากมากที่สุดตามลำดับ คือ ด้านคุณธรรม ด้านความรู้ความสามารถทางการบริหาร ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านส่วนตัวและครอบครัว

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการของครูอาจารย์ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูอาจารย์ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนทั้งห้าด้าน ไม่แตกต่างกัน

จิต แก้วทิพย์ (2534: 3) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง” พบว่า

1.คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ในลักษณะรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ ในลักษณะรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอนพบว่า การสร้างสื่อและเครื่องมือ และการประเมินผลและการรายงานผลอยู่ในระดับปานกลาง ขั้นตอนอื่นๆอยู่ในระดับมาก

3.ผลการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ ในลักษณะรวมและรายขั้นตอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภา บุษวรรณ์ (2535 : 4) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนคติของครูและผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 245 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า (T-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารการศึกษาพิเศษอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตามทัศนคติของผู้บริหารและครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ เป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยสามลำดับแรกดังนี้ ด้านคุณธรรม ด้านบุคลิกภาพ และด้านการปฏิบัติงานการศึกษาพิเศษ

3. ผู้บริหาร ครูปฏิบัติการสอน และครูสนับสนุนการสอนมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษในด้านคุณธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ครูที่มีภาระหน้าที่พิเศษต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาพิเศษในด้านส่วนตัวและครอบครัว แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สาคร จันทร์ทองอ่อน (2536 : 3) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นรองและที่พึงประสงค์ ตามทัศนคติของครูอาจารย์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. ระดับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ ตามทัศนคติของครูอาจารย์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ในองค์ประกอบหกด้าน คือ บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม มนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำ และเทคนิคการประชุม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ลำดับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ ตามทัศนคติของครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เป็นจริงเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเป็นผู้นำ คุณธรรม มนุษยสัมพันธ์ เทคนิคการประชุม บุคลิกภาพ และความรู้ความสามารถ สำหรับที่พึงประสงค์ คุณธรรม ความรู้ความสามารถ ความเป็นผู้นำ และเทคนิคการประชุม ตามลำดับตาม

3. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นจริงและที่พึงประสงค์ตามทัศนคติของครูอาจารย์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ปรากฏว่าคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นรองและที่พึงประสงค์ ตามทัศนคติของครูอาจารย์ที่มีเพศต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน พบว่า ที่เป็นโดยส่วนรวม ด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม มนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเทคนิค

การประชุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่เป็นจริงของผู้บริหารโรงเรียนน้อยกว่าครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ส่วนที่พึงประสงค์ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สำหรับครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน พบว่า ที่เป็นจริงโดยส่วนรวม บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถและเทคนิคการประชุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียนขึ้นไป ส่วนด้านคุณธรรม น้อยกว่าอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนตั้งแต่ 12 ห้องเรียนขึ้นไป ส่วนด้านคุณธรรม มนุษยสัมพันธ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ชัยทัศน์ เกื้อกิม (2540 : 4) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช คุณลักษณะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามทัศนคติผู้บริหารโรงเรียน และครูพลศึกษา พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามทัศนคติผู้บริหารโรงเรียน และครูพลศึกษาในลักษณะรวมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยของทัศนคติสูงกว่าครูพลศึกษา

ธีระพร นิลสาขา (2542:3) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกันเช่นกัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ มีความพึงประสงค์มากกว่าคุณลักษณะด้านทักษะ และด้านความรู้

เสกสรรค์ โสภารัตน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูผู้สอนและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูผู้สอนและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีทัศนะในระดับมากที่สุด 1 ด้านคือด้านคุณธรรม ส่วนด้านความรู้ความสามารถ และด้านทักษะมีทัศนะอยู่ในระดับดี

2. ครูผู้สอนและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี มีทัศนะ เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

จิราภรณ์ วุฒิภักดี (2542 : 3-4) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารควรมีอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าตัดสินใจ รับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง ปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาด้วยความเสมอภาค มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่การบริหารเป็นอย่างดี และมีความรอบรู้ทันเหตุการณ์ ข่าวสาร เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีผลต่อตัวเองและหน้าที่การงาน สำหรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6 ด้านตามความคิดเห็นของครูอาจารย์ ที่ผู้บริหารควรมีอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านภาวะผู้นำ และด้านพฤติกรรม ส่วนคุณลักษณะที่ผู้บริหารควรมีระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาชีพ ด้านความรู้ทางวิชาการทั่วไป และด้านมนุษยสัมพันธ์

2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามความคิดเห็นของครูอาจารย์พบว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์ จำแนกตามเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการจำแนกด้านอื่นไม่แตกต่าง

สังวาลย์ บัวศรี (2542 : 3) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้าราชการครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้าราชการครูที่เพศต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับ คุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถทางการ บริหาร ความ เป็นผู้นำ และด้านคุณธรรม จริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้าราชการครูที่ขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้าน มนุษย์สัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สงวน เรียงไธสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวม และจำแนกตามสถานภาพ มีความคิดเห็น ต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับที่พึง ประสงค์มาก ยกเว้นผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นโดยรวมด้านบุคลิกภาพและด้านความเป็นผู้นำ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด และผู้แทนครู และผู้แทนชุมชน มีความคิดเห็นด้านบุคลิกภาพ อยู่ใน ระดับที่พึงประสงค์มากที่สุด

2. ผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อ คุณลักษณะโดยภาพรวมและด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู และผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นด้านความเป็นผู้นำ อยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นด้านความรู้ทางวิชาการอยู่ในระดับ ที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครองและผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนครู และผู้แทนองค์กรชุมชน มี ความเห็นด้านความสามารถในการบริหารอยู่ในระดับที่พึงประสงค์มากกว่าผู้แทนผู้ปกครอง อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิตตรี จิตต์ปรัชญา และคณะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม ให้ความคิดเห็นว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูผู้สอน ทั้ง 8 ด้านมีความสำคัญอยู่ในระดับมากขึ้นไป ยกเว้นคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ที่บัณฑิตมีความ

คิดเห็นในระดับปานกลาง 1 ข้อ ได้แก่การมีรสนิยมดีมีการบริโภค และคุณลักษณะด้านทักษะทางภาษา และการสื่อสารที่หัวหน้าหน่วยงานผู้ใช้บัณฑิต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 1 ข้อ ได้แก่การมีความรู้ในภาษาที่สองในขั้นใช้งานได้

บุญส่ง เทียนคำ (2545 : 4) ได้ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการสอน และด้านวิชาการ

2. จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการสอน ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ และด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารและนักเรียนมีความเห็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน

วิไลพร สุธอย (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสังคมศึกษาตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรณีศึกษา อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นต่อคุณลักษณะด้านต่างๆ

1.1 คุณลักษณะด้านความรู้ของครูสังคมศึกษา พบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังว่าครูสังคมศึกษา จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้อย่างกว้างขวางในเรื่องข่าวสารเหตุการณ์ปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีความรู้ในสาขาวิชาสังคมศึกษาเป็นอย่างดีและต้องรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 คุณลักษณะด้านทักษะการสอน ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้ครูสังคมศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน โดนหาวิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้กับนักเรียนและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ครูสังคมศึกษาควรเป็นครูที่สอนในเนื้อหาสังคมศึกษาได้เข้าใจ และควรเป็นผู้ที่เตรียมการสอนทุกครั้ง

1.3 คุณลักษณะด้านลักษณะนิสัยของครูสังคมศึกษา ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดและเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับคือ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรกับทุกคน รักงานสอน สังคมศึกษาและรักสถาบันที่ตนสอนอยู่

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสังคศึกษาตามทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า ในแต่ละด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วันชัย ชันธชัย (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นจริงของครูพลศึกษาตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานและด้านแนวทางในการปฏิบัติส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด

2. คุณลักษณะที่เป็นจริงของครูพลศึกษาตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ด้านความรู้พื้นฐาน ด้านการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นแนวทางในการปฏิบัติตน อยู่ในระดับมากที่สุด